

GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	: Kirgizistan
Yönetim Biçimi	: Cumhuriyet
Başkenti	: Bişkek
Başlıca Kentleri	: Bişkek, Oş, Talas, Celalabad
İdari Yapı	: 7 Bölge (Oblast)
Cumhurbaşkanı	: Askar Akayev
Başbakan	: Nikolay Tanayev
Nüfusu	: 5.1 milyon (Temmuz 2004 itibariyle)
Yüzölçümü	: 198,500 km ²
Resmi Dili	: Kirgızca
Etnik Yapısı	: Kirgız (%52.4), Rus (%18), Özbek (%12.9), Ukraynalı (%2.5), Alman (%2.4), Diğer (%11.8)
Komşuları	: Çin, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan
Para Birimi	: Som; 1 USD = 41.2694 SOM (12 şubat 2005)

KIRGIZİSTAN EKONOMİSİ

A. GENEL EKONOMİK DURUM

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
GSYİH (büyüme, %)	9.9	2.1	3.7	5.4	5.3	- 0.5	6.7
GSYİH (milyar \$)	1.768	1.640	1.250	1.370	1.527	1.451	1.900
Sınai üretim (büyüme, %)	39.7	5.3	- 4.3	6.0	5.0	- 13.1	17.0
Enflasyon oranı (TÜFE, %)	23.4	10.5	35.9	18.7	3.8	2.3	3.5
İhracat (milyon \$)	630.8	513.6	453.8	504.5	476.2	488.2	590.0
İthalat (milyon \$)	709.3	841.5	599.7	554.1	467.2	587.1	673.0
Döviz Kuru (ort., 1 \$: som)	17.36	20.84	39.01	47.70	48.38	46.94	43.65
Döviz Rezervleri (milyon \$)	169.8	163.8	229.7	239.0	269.0	317.0	365.0

Kaynak: EIU

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını ilan eden Kırgızistan, Sovyet sistemine entegre olmuş ekonomisini yeniden yapılandırma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda en öncelikli konular birliğin dağılmasından sonra başlayan hızlı daralma sürecini durdurmak ve fiyat liberalizasyonu nedeni ile oluşan yüksek enflasyonu aşağı çekmek olarak ortaya çıkmıştır. 2003 yılında Kırgızistan GSYİH'si 1990 yılı seviyesinin ancak yüzde 56'sı seviyesinde gerçekleşmiştir.

90'lı yılların başında Cumhurbaşkanı Askar Akayev, Batı ülkeleri ve uluslararası donörlerin desteğiyle bir pazar reformu programı başlatmıştır. Bu aşamada Akayev, muhafazakar bürokratların ve Sovyet tarzı planlı ekonomiye alışmış parlamentonun muhalefeti ile karşılaşmıştır. Günümüzde ise pazar ekonomisine geçiş sürecinde ciddi bir muhalefet kalmamış ve uygulanan programların olumlu sonuçları alınmaya başlamıştır. Ekim 2004'te gerçekleştirilmiş olan yerel seçimlerin sonuçları, Akayev yanlısı koalisyonun 2005 yılının Şubat ayında gerçekleştirilecek olan parlamento seçimlerine oldukça güçlü bir şekilde gireceğini göstermiştir.

Kırgızistan Hükümeti, Orta Asya devletleri arasında piyasa ekonomisine geçiş açısından en liberal ekonomik reformları uygulayan hükümet olmuştur. Bu reformların bir çok olumsuz koşul altında yapılmasına rağmen, Kırgızistan Hükümeti ekonomide istikrarın sağlanmasında önemli başarılar elde etmiştir. Konvertibilite ve faiz oranlarında liberalizasyon sağlanmış, özelleştirmeye ağırlık verilmiş (özelleştirme gelirlerinin GSYİH'ye oranı 1998'de yüzde 1.8 iken, 2003'de yüzde 3.2'ye çıkmıştır) ve özel sektörün ekonomiye katılımı güçlendirilmiştir. 1998 yılında özel sektörün GSYİH içindeki payı yüzde 60 iken, 2004 yılında bu oran yüzde 75'e yükselmiştir.

20 Aralık 1998'de Dünya Ticaret Örgütü üyeliğine kabul edilen Kırgızistan, aynı zamanda Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri arasında bu örgütün ilk üyesi olmuştur. Ayrıca Kırgızistan halen DTÖ üyesi olan tek Orta Asya ülkesidir.

Bununla birlikte, geçiş sürecini yaşayan diğer tüm ekonomiler gibi Kırgızistan ekonomisi de ciddi zorluklardan geçmektedir. 2003-2005 dönemi için bir ekonomik istikrar programı uygulayan Kırgızistan'da işsizlik ise önemli bir sorun olarak hayatı etkilemeye devam etmektedir. Ayrıca, 10 Yıllık Kalkınma Programı çerçevesinde istihdamın artırılması, yoksullukla mücadele edilmesi ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Halen Kırgızistan nüfusunun yüzde 27.2'si yoksulluk sınırının (ayda 42 dolar) altında yaşamaktadır.

B. SON DÖNEMDE TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERDE DEĞİŞİM

1. Büyüme

Kırgızistan'da reel GSYİH, bağımsızlıktan sonraki dört yıl içerisinde yüzde 50 oranında küçülmüştür. Ekonominin tekrar büyümeye başlaması ise 1996 yılında tarım üretimindeki artış ve Kumtor Altın Madeni'nin hizmete sokulmasıyla mümkün olmuştur. Kumtor'un üretime başlamasıyla

1997 ve 1998 yıllarında GSYİH'deki artış hızlanmış, ancak Rusya'da patlak veren mali kriz nedeniyle yine düşüşe geçmiştir. 1999'dan itibaren yine tarım ve altın sektörleri sayesinde büyüme devam etmiştir. 1999-2001 yıllarında ortalama yüzde 4.6'lık büyüme sağlanmıştır.

2002 yılı için Kırgızistan Merkez Bankası yüzde 4.5'lik bir GSYİH artışı öngörmüş, ancak bir *force majeure* nedeniyle bu dönemde Kırgız ekonomisi yüzde 0.5 oranında küçülmüştür. Bunun nedeni bir Kırgız-Kanada ortak teşebbüsü tarafından çalıştırılan Kumtor altın madeninde meydana gelen bir kazadan sonra üretimin durmasıdır. Üretim ilerleyen aylarda devam etmiş, ancak 2002 yılı toplam üretimi bir önceki yıla göre yüzde 30 daha düşük olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında Kumtor'un üretiminin kazadan önceki seviyesine ulaşması ve dünya piyasalarında altının fiyatının yüksek değerlerde seyretmesi sayesinde yüzde 6.7'lik bir büyüme oranına ulaşılmıştır.

Kırgızistan ekonomisi henüz istikrarlı ve uzun vadeli bir toparlanmayı gerçekleştirebilecek seviyeye ulaşamamıştır. Altın sektörü haricinde sadece tekstil ve konfeksiyon sektörleri ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır. Ekonomideki toparlanma, özellikle özelleştirmeler sonrasında ülke GSYİH'sinin yüzde 35 ile en önemli kısmını teşkil eden tarım sektöründe gerçekleştirilecek reformlara bağlıdır.

2. Döviz Kuru

1998 yılındaki Rusya krizinin etkisiyle Kırgızistan ulusal para birimi som, 1998 yılını yüzde 70'lik bir değer kaybı ile kapatmıştır. Kriz sonrasında Rus rublesinin ve Kazak tengesinin devalüasyonu ile birlikte Amerikan dolarına olan talep artmış ve somun değer kaybı hızlanmıştır.

Somun değer kaybı 1999 yılında da sürmüştür. 1996 yılında 1 Amerikan doları 12.8 soma karşılık gelirken 2000 yılında 1 dolar 47.7 som düzeyinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, ekonomide yaşanan büyüme ve daha sıkı bir para politikası ile birlikte 2000 yılından itibaren Kırgız ulusal parası Som, istikrarlı bir seviyeye ulaşmıştır.

Kırgızistan Merkez Bankası'nın günlük işlemlerin akıcı bir şekilde devam etmesi ve uluslararası rezervlerin güçlendirilmesi amacıyla piyasaya yaptığı müdahaleler asgari düzeydedir. Rezervler şu anda ülkenin beş aylık ithalatını karşılamaya yetecek durumdadır.

3. Enflasyon

1993 yılında Kırgızistan'da enflasyon oranı yüzde 700 seviyelerinde iken uygulanan sıkı para politikaları neticesinde 1998 yılı ortalarında yüzde 10'a kadar düşürülmüştür. Ancak, 1998 yılı Ağustos ayında yaşanan Rusya krizi ile birlikte 1998 yılı sonbaharında ülkede fiyatlar tekrar artış göstermiş ve 1999 yılında enflasyon yüzde 35.9'a ulaşmıştır. Bu dönemde faiz oranları ise enflasyon oranına paralel seyretmiştir.

2000 yılından itibaren ekonomide istikrar yönünde atılan adımlar ve Kırgızistan Merkez Bankası'nın uyguladığı sıkı para politikası neticesinde enflasyon oranı düşüşe geçmiş ve 2002 yılına gelindiğinde yüzde 2.3'e inmiştir. Bu düşüşte ülkenin ithalatı içerisinde önemli bir yere sahip olan enerji ürünlerinin uluslararası fiyatlarının düşük seyretmesi önemli bir rol oynamıştır.

2003 yılının Eylül ayında yıllık bazda yüzde 1'in altına indikten sonra tekrar çıkışa geçen enflasyon, 2004'te de bu seyrini sürdürmüştür. Mali politikaların yeterince sıkı olmaması, popülist bir yaklaşımla artırılan kamu sektörü maaşları ve emekli aylıkları ile gıda ve hizmet fiyatlarındaki istikrarsızlık enflasyonun tekrar yükselmesinin başlıca sebepleridir.

4. İşsizlik

Fakirlik, Kırgızistan Hükümeti'nin çözmesi gereken en önemli sorunlardan birisidir. Resmi rakamlara göre işsizlik oranı Ağustos 2004 itibarıyla yüzde 3 (57,900 kişi) seviyesindedir. Ancak, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) metodolojisine göre yapılan hesaplamalar çerçevesinde gerçek

işsizlik oranı yüzde 8-9 olarak belirlenmekte, IMF ise bu oranın yüzde 20'ye kadar ulaştığını bildirmektedir.

İşsizlik sorununun temelinde yatan sebep, imalat sektörünün Sovyet dönemi sonrası içine girdiği düşüşten sonra tekrar toparlanmaya başlamasının bir hayli yavaş olarak gerçekleşmesidir. Resmi istatistiklere göre, 1995 yılından bu yana kamu sektöründe istihdam edilenlerin sayısı yüzde 20 oranında azalırken özel sektörde istihdam edilenlerin sayısında aynı oranda artış olmuştur. Buna göre, bugün özel sektörde istihdam edilenlerin toplam istihdam içerisindeki oranı yüzde 75'dir. Ayrıca, özelleştirilen tarım işletmeleri ile birlikte işgücünün yarısı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı ise sadece yüzde 8'dir.

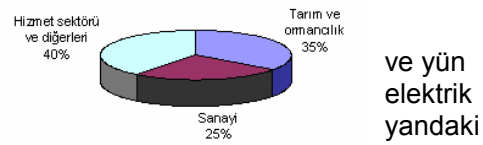
5. Dış Borçlar

Kırgızistan ekonomisinin diğer önemli bir sorunu dış borçlardır. Kırgızistan dış borçların GSYİH'ye oranı açısından geçiş ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. 2000 yılında dış borçlar, GSYİH'nin yüzde 130'una tekabül etmekte iken, bu oran 2002 yılında yüzde 100'e (1.7 milyar dolar) düşmüştür. Bu azalmanın sebebi Kamu Harcamaları Programı'nın kapsamının daraltılması ve hükümetin bütçe politikalarıdır.

Kırgızistan'ın borç yükü, Paris Kulübü ve Rusya ile yapılan düzenlemeler sayesinde önemli derecede azalmıştır. 2002-2004 döneminde toplam 177.53 milyon dolarlık ödeme yapılması gerekirken, bu rakam yüzde 70 civarında azalarak 54.78 milyon dolara inmiştir. 2004 yılının ilk yarısı itibarıyla Kırgızistan'ın toplam dış borcu 1.8 milyar dolar seviyesindedir. Bunun yüzde 60'ını IMF, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası gibi uluslararası kuruluşlardan alınan borçlar, yüzde 30'unu ise başta Japonya, Rusya, Almanya ve Türkiye olmak üzere diğer ülkelere alınan borçlar oluşturmaktadır.

C. BAŞLICA EKONOMİK SEKTÖRLER

Orta Asya'da dağlık bir bölgede yer alan Kırgızistan'ın ekonomisinin temelini tarım ve doğal kaynaklar oluşturmaktadır. Başlıca tarım ürünleri pamuk, tütün olan Kırgızistan'da altın, uranyum, doğal gaz ve üretimi yapılmaktadır. GSYİH'nin sektörel dağılımı grafikte görülmektedir.

1. Tarım

Tarım sektörü, Kırgızistan ekonomisinde önemli bir ağırlığa sahiptir. Şu anda tarım sektörü, Kırgızistan GSYİH'sinin yüzde 35'ine tekabül etmekte olup, bu oran, eski Sovyet cumhuriyetleri arasında en yüksek orandır. Ayrıca Kırgızistan, bu ülkeler arasında Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra tarım üretimini artırmayı başarabilmiş olan tek ülkedir. 2003 yılında Kırgızistan'ın tarım üretimi 1991 yılındaki seviyesinin yüzde 116'sı seviyesindeyken bu oran Kazakistan için yüzde 82, Ukrayna için yüzde 61 ve Rusya için ise yüzde 73 olmuştur.

Kırgızistan'daki ziraî üretimin yüzde 40'ı özel sektöre ait çiftlikler tarafından gerçekleştirilmektedir ve devletin üretimdeki payı sadece yüzde 5'tir. Geri kalan üretim ailelere ait tarlalarda yapılmaktadır. Sanayi sektöründeki gerileme nedeniyle oluşan işsizlik, büyük ölçüde tarım sektörü tarafından absorbe edilmektedir.

Tahıl üretimi ve özellikle buğday üretimi tarımsal üretimin yaklaşık yarısını teşkil etmektedir. 2003 yılında toplam 1.7 milyon tonluk tahıl hasatı gerçekleştirilmiştir ve bu miktarın yüzde 60'ını buğday oluşturmuştur. Bu alanda uygulanan ithal ikameci politikalar nedeniyle tahıl üretimi tek başına Kırgız GSYİH'sinin yüzde 10'unu karşılar duruma gelmiştir. Ülkede üretilen diğer başlıca tarım ürünleri ise tütün, yün, pamuk, deri, ipek, meyve ve sebzelerdir.

Kırgızistan, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte daha önce diğer Sovyet cumhuriyetlerinden sağladığı gübre ve zırai makine-ekipman parçalarının temininde zorlanmaya başlamıştır. Bu nedenle, bağımsızlığın ilk yıllarında tarımsal üretim önemli oranda gerilemiştir. Devlet, gerekli gübre ve ekipman parçalarını diğer ülkelerden sağlamaya çalışmakla birlikte, bunların Sovyet dönemine göre çok daha pahalı olması sebebiyle beklenen sonuç alınamamıştır. Yatırımların eksikliği ise yeni tarımsal teknolojilerin uygulanmasına imkan vermemektedir.

Zırai üretim ve verimlilikte yaşanan düşüşler, çiftçilerin gelirlerinin düşük düzeyde gerçekleşmesine, doğal kaynakların tahrip olmasına, sulama sistemi, teşvikler ve toprak mülkiyet sisteminin yeterince gelişmemiş olmasına bağlanmaktadır.

Tarım ürünlerine ilişkin fiyat denetimleri ve ihracat vergileri kaldırılmış olmakla birlikte, hububata uygulanan yüzde 30'luk geçici ihracat vergisi bu uygulamadan hariç tutulmuştur.

Özelleştirilmiş veya özelleştirme sürecinde olan tarım işletmeleri yabancı yatırımcılar için yeni olanaklar sağlamaktadır. Yerli yatırımcılar, EBRD ve dört özel işletmenin katılımıyla 22 milyon dolarlık bir yatırım ile Kırgız Tarım İşletmesi (KAC) adı altında bir özel işletme kurulmuştur. Bu işletme, çiftçilere tarımsal hammadde, tarım aletleri ve depolama kolaylıkları sağlamaktadır. Bunun yanısıra, nihai ürün işleme, pazarlama ve dağıtım konularında bir mekanizma oluşturmaktadır.

2. Sanayi

Bir çok malın Rusya Federasyonu'ndan ithal edilmesi nedeniyle Kırgızistan'da sanayi üretimi sınırlı düzeydedir. Ülkede sanayinin GSYİH içerisindeki payı bağımsızlıktan hemen sonra yüzde 38 seviyesinde iken bugün yüzde 25 seviyelerine gerilemiştir. Ayrıca, daha önce belirtildiği gibi, özelleştirilen tarım işletmeleri ile birlikte sanayi sektöründen istihdam edilen işgücünün bir bölümü tarım sektörüne kaymıştır. Nitekim, bugün ülkedeki toplam işgücünün yaklaşık yarısı tarım sektöründe istihdam edilirken, sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı yüzde 8'e gerilemiştir.

Kırgızistan'ın sanayi politikası özellikle ülkedeki yün, pamuk ve ipek üretimine dayalı olarak hafif sanayi (özellikle giyim ve tekstil) sektörüne yönelik bir eğilim arz etmektedir. Kırgız Hükümeti, sanayi işletmelerinde ithal girdilerden ziyade daha fazla iç kaynakların kullanılması yönünde bir siyaset izlemektedir.

Ülkenin tek altın madeni işletmesi olan Kumtor Altın İşletmeleri, sanayi sektöründeki büyümenin temel kaynağını oluşturmaktadır. Ancak bu işletmede Temmuz 2002'de meydana gelen bir kaza sonucu üretimin durması, Kırgız ekonomisini etkilemiş ve 2002 yılında sanayi üretimi bir önceki yıla göre yüzde 13 oranında azalmıştır. 2003 yılında ise sektör toparlanmaya başlamış ve yüzde 17'lik bir büyüme sağlanmıştır. 2004 yılında da sanayinin büyümesi devam etmektedir. Yılın 8 aylık döneminde sanayi üretimi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11 oranında artış göstermiştir.

Kırgızistan'ın başlıca sanayi ürünleri yünlü dokuma, deri işleme, makine ve madencilik ürünleridir. Diğer taraftan, bağımsızlıktan sonraki dönemde ülkedeki makina sanayi özellikle tarımsal ekipmanlar üretimindeki artış sebebiyle gelişme göstermiştir. Türk yatırımcılar için önemli bir işbirliği alanı olan ülkedeki gıda işleme sanayi, kötü çalışma koşulları, eskimiş üretim teknikleri ve teçhizatı ile oldukça az gelişmiş bir durumdadır. Sanayi özellikle başkent Bişkek civarında yoğunlaşmıştır.

Madencilik ve Metalurji

Madencilik ve metalurji Kırgızistan'ın en önemli sanayi sektörüdür. Sektör, Kırgızistan'ın sanayi üretiminin yarıya yakınına gerçekleştirilmektedir. Bu alanda özellikle altın sanayi önemli bir ağırlığa sahiptir. Kırgızistan, iki önemli altın rezervine, kömür, mermer, cıva, bakır, uranyum, molibden, gümüş ve antimuan yatakları ile seramik sanayinde kullanılan bazı mineral kaynaklara sahiptir. Bunların yanısıra ülkede zengin tungsten ve kalay yatakları bulunmaktadır. Bu alandaki en önemli

alt sektör, altın çıkarma ve işleme sektörüdür. Bu aynı zamanda yabancı yatırım çeken tek alt sektördür. Altın sektörü şu anda Kırgızistan GSYİH'sinin yüzde 7'sine tekabül etmektedir.

Kırgızistan'ın metalurji sektöründe üretilen ürünlerin neredeyse tamamı ihraç edilmektedir. Kırgızistan, dünyanın onuncu büyük altın üreticisi ve ihracatçısı ülkesidir. Ülkedeki en büyük altın madeni olan Tienşan Dağları'ndaki Kumtor altın madeninde 1997 yılından beri yıllık ortalama 18 ton altın çıkarılmaktadır. Bu tüm ülkedeki altın üretiminin yüzde 90'ı anlamına gelmektedir.

Kumtor Altın İşletmeleri, bir Kırgız-Kanada ortak yatırımı olan Kumtor Altın Şirketi tarafından işletilmektedir. Devletin bu işletmedeki yüzde 67'lik hissesi Haziran 2004'te özelleştirilmiştir. 2003 yılında toplam üretimi 17.3 ton olan Kumtor madenindeki altın rezervlerinin 200 ton civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Kırgızistan'ın ikinci büyük altın rezervi olan Talas bölgesindeki Jerui maden yatağındaki altın rezervlerinin ise 63 ton civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu rezervleri ise Kyrgyzaltyn, İngiliz Oxus ve Avustralyalı Normandy madencilik şirketleri ortak olarak işletmektedir.

Kırgız hükümeti, bağımsızlıktan bu yana yüzde 25 oranında azalmış olan kömür üretimini yeniden canlandırmak ve bu sayede hem ithal enerji kaynaklarına olan bağımlılığı azaltmak, hem de ihracat gelirlerini artırmak düşüncesindedir. 2001 yılında 500 bin ton olan kömür üretiminin 2005 yılında 1.1 milyon tona çıkarılması planlanmaktadır. Ancak yeni yatırımların yetersizliği, bu konuda önemli bir handikap yaratabilir.

Enerji

Kırgızistan'ın dev enerji santralleri SSCB döneminde Sovyet askeri sanayi kompleksinin enerji ihtiyacının karşılanması amacıyla inşa edilmiştir. Ancak, ülke bu kaynakları bugün yeterince kullanamamakta ve enerji sektörü mevcut iletim hatlarının ve altyapının eskimiş olması nedeniyle geniş yatırımlara ihtiyaç duymaktadır. Enerji sektörünün özelleştirilmesi ve yeniden yapılandırılması çalışmaları ise halen devam etmektedir.

Kırgızistan büyük su kaynaklarına sahiptir ve bugün bu kaynakların sadece yüzde 10'u kullanılabilir. Hidroelektrik enerji, ülke ihracatının yaklaşık beşte birini oluşturmaktadır. Çevre ülkelerdeki enerji ihtiyacının artması ile bu sektör yatırımcılar için yeni fırsatlar yaratmaktadır. Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Çin'e elektrik enerjisi ihraç etmektedir.

Kırgızistan'da bugün 16 hidroelektrik ve 2 termik santral olmak üzere enerji üreten 18 santral bulunmaktadır. Bu santrallerin toplam kapasitesi 14 milyar kWh'dir. Kapasitenin tamamının kullanılması ile bunun 163 milyar kWh'ye çıkarılması mümkündür. Narın nehri üzerindeki Toktogul Hidroelektrik Santrali tek başına tüm ülkenin enerji ve ısıtma ihtiyacını karşılayacak kapasiteye sahiptir. Bu santral yılda yaklaşık 1.5 milyar kWh elektrik üretmektedir.

Kırgız hükümeti, elektrik sektörünün dış etkenlere hassasiyetini azaltmak ve Rusya ile Çin gibi pazarlara girebilmek için yeni projeler geliştirmektedir. Bu projelerin en önemlisi Narın nehri üzerindeki Kambar-Ata 2 Hidroelektrik Santrali'dir.

Kırgız devlet enerji şirketi Kyrgyzenergo, özelleştirme kapsamındadır. Dünya Bankası ve EBRD, Kyrgyzenergo'nun üretim, dağıtım ve iletim olmak üzere alt birimlere ayrılmasını desteklemektedir. Buna ilave olarak, dağıtım şebekesinin de dört bölgesel dağıtım şirketine bölünmesi planlanmaktadır.

Tekstil

Kırgızistan'daki pamuk, ipek ve yün işleyen işletmeler, ülkedeki geniş ölçekli işletmelerin özelleştirilmesi kapsamında özelleştirilmiştir. Ülkedeki pamuk, ipek ve yün sektörüne sanayi merkezlerinde bulunan bazı geniş ölçekli işletmeler hakimdir. En önemli üretim merkezleri Bişkek (yün ve yünlü kumaş), Oş (pamuklu kumaş ve ipek) ve Tokmak'tır (yün). 2003 yılında tekstil

sektörü yüzde 4.9 oranında bir büyüme kaydetmiş, 2004 yılının 8 aylık döneminde ise büyüme bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 1.5 olmuştur.

Gıda İşleme

Bugün, gıda işleme sektörü Kırgızistan'ın imalat sanayinin yaklaşık beşte birini teşkil etmektedir. Sektörde iç piyasaya ve ihracata yönelik bazı gıda ürünlerinin üretimi gerçekleştirilmektedir. Kırgızistan Tarım Bakanlığı verilerine göre, Sovyet döneminde Kırgızistan'da 154 geniş ölçekli devlet işletmesi faaliyet göstermekte olup Leningrad (St. Petersburg) ve çevresinin et ve et ürünleri ihtiyacı Kırgızistan'dan karşılanmıştır.

Tarım Bakanlığı verilerine göre halen Kırgızistan'da 342 firma gıda işleme alanında faaliyet göstermektedir. Bunların yaklaşık 100'ü aktif olarak çalışmaktadır. Kırgızistan'daki gıda işleme sektöründe üretilen ürünler zayıf tasarım ve paketleme teknikleri nedeniyle ithal mallar ile rekabet edememekte ve sektörde ileri teknoloji içeren yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

2003 yılında gıda işleme sektörü yüzde 17 oranında bir büyüme kaydetmiş, 2004 yılının 8 aylık döneminde ise büyüme bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11.4 olmuştur.

4. İnşaat

90'lı yılların ortalarında inşaat sektörünün payı GSYİH'nin içinde yüzde 6 iken bu oran 2003'de yüzde 3'e inmiştir. Ancak yine de sektör bir büyüme trendi içerisindedir. Devlet ve uluslararası finans kuruluşları tarafından finansmanı sağlanan Kuzey-Güney Karayolu, Oş-Kaşgar Karayolu ve Jerui altın madeni gibi projeler, sektörün büyümesini sağlamaktadır.

1995 yılında konut inşası işleri özel sektöre devredilmiştir. Ancak bu değişikliğin olumsuz etkileri de olmuştur. Devletin elini çekmesiyle mevcut konutlar bakımsızlıktan dolayı değerlerini kaybetmiştir.

5. Ulaştırma ve Telekomünikasyon

Ülkenin dağlık coğrafi yapısı nedeni ile demiryolu taşımacılığı yerine karayolu taşımacılığı gelişmiştir. Dolayısıyla, Kırgızistan'da yalnızca 370 km'lik bir demiryolu ağı vardır. Uluslararası nitelikte olmamakla birlikte, ulaşım ağı Bişkek etrafında yoğunlaşmıştır. 21 bin km'lik karayolu ağının yüzde 50'si oldukça bakımsız durumdadır. Asya Kalkınma Bankası (ADB), 650 km'lik Bişkek-Oş kara yolu ile Oş'tan Çin sınırındaki İrkeştam'a giden yolun yenilenmesi için finansman sağlamaktadır.

Kırgızistan Havayolları, iç hatlarda çalışmakta ve Bişkek ile Oş arasında düzenli seferler yapmaktadır.

Batı ülkelerinde yüzde 50, BDT ülkelerinde ise yüzde 12 olan telefon yoğunluğu Kırgızistan'da çoğunluğu Bişkek etrafında olmak üzere yüzde 7.9'dur.

Kırgızistan'da internet kullanımı yaygınlaşmaktadır. 1998 yılında her 10 bin kişiden 0.5'i internet kullanırken, 2003 yılında bu rakam 11'e çıkmıştır.

6. Bankacılık ve Finans

Kırgız bankacılık sistemi 1998 yılındaki Rusya krizinden ağır biçimde etkilenmiştir ve bugün toparlanma süreci içerisindedir. Kriz sonrasında Kırgızistan Merkez Bankası'nın ticari bankalar için sermaye miktarını artırma zorunluluğu getirmesi bazı bankaların kapanmasına yol açmıştır.

Faaliyetlerini ülkedeki yatırım ortamını teşvik edecek en olumlu koşulların sağlanmasını amaçlayarak sürdüren Kırgızistan Merkez Bankası, 2002 yılında bankacılık sisteminin yeniden şekillendirilmesi için oluşturulan ve sektörde istikrarın sağlanmasını, mali bankacılık aracılık

faaliyetlerinin gelişmesini ve reel ekonomiye yatırım yapılması için finans kaynaklarının harekete geçirilmesini amaçlayan bir stratejiyi kabul etmiştir. Bu stratejinin temel hedefleri şunlardır:

- Fonların harekete geçirilmesine yönelik önlemlerin pekiştirilmesi.
- Halkın bankacılık sistemine olan güveninin artırılması.
- Yatırımcıların korunması.
- Ödemeler sisteminin performansının artırılması.
- Geniş halk kesimlerinin gerekli ve çağdaş bankacılık hizmetlerine erişmesi için uygun koşulların oluşturulması.

Bankacılık sisteminin güvenilirliğini, bankaların verimli ve istikrarlı olarak gelişmesini, kalitenin yükselmesini ve bankacılık hizmet yelpazesinin genişlemesini temin için, Merkez Bankası asgari sermaye tutarı konusunda düzenlemeler yapmaktadır. 2001 yılının Temmuz ayında bankalarda aranan asgari sermaye tutarı 50 milyon som'dan 100 milyon som'a çıkartılmıştır.

Yoksullukla mücadelenin önemli bir ekonomik öncelik olduğu Kırgızistan'da mikrofinans faaliyetleri de teşvik edilmektedir. Merkez Bankası, mikrofinans kuruluşlarının geliştirilmesine ve finansal hizmetler pazarındaki rekabetin artmasına yönelik çalışmalara ağırlık vermektedir. Halen Merkez Bankası, Ağustos 2002'de çıkartılmış olan mikrofinans kuruluşlarına ilişkin yasaya dayanarak konu ile ilgili mevzuat ve altyapıyı hazırlamaktadır.

D. DIŞ TİCARET

2003 yılında toplam 590 milyon dolarlık ihracat yapan Kırgızistan'ın başlıca ihraç ürünleri altın, madenler, yün, inorganik kimyasallar, demir ürünleri, makine ve ekipmanlardır. Önceden ağır sanayi ürünlerinin ağırlıklı olduğu ihracatta ağırlık pamuk ve yünden mamul hafif sanayi ürünlerine kayarken altın, 2003 yılında tek başına Kırgızistan ihracatının yüzde 40'ını oluşturmuştur.

2003 yılında 587.1 milyon dolar düzeyinde gerçekleşen ithalatta ise başlıca kalemler arasında madenler, makine ve ekipman, inorganik kimyasallar, tarım ve gıda ürünleri yer almaktadır.

2004 yılında Kırgızistan'ın ihracatı hız kazanmıştır. Yılın 7 aylık döneminde toplam ihracat, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 40 oranında artarak 400 milyon dolara ulaşmıştır. Bu artışın en büyük sebepleri dünya piyasalarında yüksek değerlerde seyreden altın fiyatları, bölgesel pazarlara erişimin artmış olması ve ABD dolarının değer kaybetmiş olmasıdır. Aynı dönemde ithalat ise yaklaşık 500 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

KIRGIZİSTAN'IN BAŞLICA TİCARET ORTAKLARI (2002)

İHRACAT			İTHALAT		
ÜLKE	MİKTAR (milyon \$)	ORAN (%)	ÜLKE	MİKTAR (milyon \$)	ORAN (%)
İsviçre	99.1	20.3	Kazakistan	124.0	21.1
Rusya Federasyonu	80.0	16.4	Rusya Federasyonu	116.6	19.9
Çin	41.0	8.4	Özbekistan	60.2	10.3
Kazakistan	36.8	7.5	Çin	59.0	10.1
ABD	36.1	7.4	ABD	47.4	8.1
Özbekistan	27.8	5.7	Almanya	31.4	5.3
Türkiye	16.4	3.4	Türkiye	16.6	2.8
Diğer	151.0	30.9	Diğer	131.9	22.5
Toplam	488.2	100.0	Toplam	587.1	100.0

Kaynak: Kırgızistan Ulusal İstatistik Komitesi.

Kırgız altını, başta İsviçre ve Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere BDT dışındaki ülkelere ihraç edilmektedir. Altın, bu ülkelere yapılan ihracatın yüzde 68'ine karşılık gelmektedir. BDT ülkeleri ise Kırgızistan'dan şeker, meyve-sebze, tekstil ürünleri ve yapı malzemeleri ithal etmektedir. BDT ülkelerine yapılan ihracat, 2004 yılının ilk yarısında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 50 oranında artış göstermiştir.

DTÖ üyesi olan Kırgızistan, 1994 yılında Özbekistan ve Kazakistan ile Ekonomik Birlik Anlaşması imzalamıştır. Ayrıca, Avrupa Birliği, Aralık 1995'te Kırgızistan ile 10 yıllık Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'nı onaylamıştır. Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Belarus ve Tacikistan'ı da içine alan Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun da bir üyesidir.

E. YABANCI SERMAYE

İzole olmuş coğrafi konumu, altın dışında doğal kaynaklarının diğer komşu ülkelere göre sınırlı olması ve görece dar iç piyasası Kırgızistan'a giren yabancı doğrudan sermayenin sınırlı düzeyde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Resmi rakamlara göre 2003 yılı sonu itibariyle Kırgızistan'daki toplam kümülatif yabancı yatırım yaklaşık 600 milyon dolar seviyesindedir. 2004 yılı için ise 72 milyon dolarlık bir net sermaye girişi öngörülmektedir. Ülkede kişi başına düşen yabancı doğrudan yatırım miktarı yaklaşık 90 dolar, kayıtlı yabancı sermayeli işletme sayısı 4,000 civarındadır.

Yabancı yatırımların yüzde 55'i Bişkek'te, yüzde 28.5'i Oş bölgesinde, yüzde 10'u Celalabad'da ve yüzde 1'i Issık-Kul bölgesinde yoğunlaşmaktadır.

Kırgızistan'ın özellikle madencilik sektörü yabancı yatırımcıların ilgisini çekmektedir. Kırgızistan, eski Sovyet cumhuriyetleri arasında üçüncü büyük altın üreticisidir. Kumtor Altın İşletmeleri'ne yapılan yatırımlar ile Kanada ülkedeki en önemli yabancı yatırımcı ülke konumuna gelmiştir. Kanada'yı Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Türkiye izlemektedir.

Doğrudan yabancı yatırımların önemli bir bölümü sanayi sektöründe yoğunlaşmıştır. (yüzde 62.5) Yabancı yatırımlar açısından hidroelektrik, gıda sanayi, yüksek teknolojiler, altyapı ve turizm fırsatlar sunan diğer önemli yatırım alanlarıdır.

Ülkedeki en önemli yabancı yatırımcılar arasında Cameco'nun ortak olduğu Kumtor Altın İşletmeleri dışında Reemstva-Kırgızistan Tütün Fabrikası'nı işleten Alman Reemstva şirketi, bir Türk yatırımı olan ve plastik şişe kapağı üreten Plaskap Bişkek, ticaret, bankacılık ve inşaat malzemeleri alanında faaliyet gösteren Central Asian Group ve Hyatt Regency Bishkek Oteli'ni işleten Amerikan Hyatt Oteller Zinciri yer almaktadır. Ayrıca, yine bir Türk yatırımı olarak Coca Cola'nın da bir şişeleme tesisi bulunmaktadır. Yabancı ortaklı işletmeler altın çıkarma, petrol ticareti, çay paketlenme, şeker ve pasta üretimi alanlarında öncü konumdadır. Yabancı ortaklı işletmeler Kırgızistan'ın toplam sanayi üretiminin üçte birini ve ihracatının yüzde 16'sını gerçekleştirmektedir.

Kırgızistan, yabancı yatırımların teşvikinin yanısıra bu yatırımların güvence altına alınmasını sağlayacak hukuki altyapıyı oluşturma ve geliştirme yönünde çalışmalar yapmaktadır. Yerli veya yabancı her girişimciye toprağı 99 yıllığına kiralayabilme imkanı da verilmiştir.

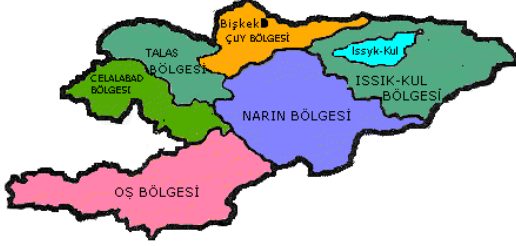
Kırgızistan yabancı yatırım mevzuatı yabancı yatırımları kamulaştırma ve millileştirmeye karşı korumaktadır. Kamulaştırma durumunda yatırımcıların tazminat hakları mevcuttur. Ancak, değer saptama konusunda kamu kurumları ile anlaşmazlığa düşülmesi olasıdır. Bunun yanısıra, Kırgızistan'da iş dünyasını ilgilendiren yasaların uygulanmasında zaman zaman tutarsızlıklarla karşılaşılabilen ve farklı kamu kurumlarının farklı uygulamaları söz konusu olabilmektedir.

27 Mart 2003 tarihinde yürürlüğe giren yeni Yabancı Yatırım Kanunu ile 1997'de çıkartılmış olan kanunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Kırgızistan'da tescilli bir firmanın yabancı yatırım sayılabilmesi için artık yabancı bir firma ya da şahsın o işletmede en az üçte bir oranında paya sahip olması gerekmektedir. Bu yeni kanun ayrıca yabancı yatırımcıların ülkeden çekilmesini de kolaylaştırmaktadır.

Kırgızistan'ın yatırımcılar için en ilgi çekici yönü, yatırım olanaklarının çeşitliliği ve insan kaynaklarının yeterliliğidir. Bunun yanısıra, olumsuz sayılabilecek bir nokta ise, Kırgızistan'da

yatırım için verilen desteklerin serbest finansman desteği olarak değil, teknik kredi olarak verilmesidir. Ülkede yatırım yapılabilecek en avantajlı sektörler turizm altyapısı, haberleşme, enerji ve genel olarak sanayi sektörleridir.

F. SERBEST BÖLGELER

Bişkek, Narın, Karakol ve Maymak olmak üzere Kırgızistan'da 4 serbest ekonomik bölge (SEB) bulunmaktadır. Bu SEB'ler önemli ulaşım noktaları üzerinde, Çin sınırı boyunca demiryolu istasyonlarına ve gümrük noktalarına yakın bölgelerde bulunmaktadır. Bunların arasında bünyesinde barındırdığı şirket sayısı itibarıyla en büyüğü Bişkek Serbest Bölgesi'dir. Kapladığı alan bakımından ise 47 bin km²'lik alanı ile Narın Serbest Bölgesi en büyüğüdür. Sahip olduğu alan tüm ülke yüzölçümünün

yaklaşık dörtte birine eşittir.

SEB'lerde depolama, toptan ihracat ve ithalat, bankacılık, ihracata yönelik endüstriyel imalat ve ulaştırma imkanları bulunmaktadır. Bu mallar çifte vergilendirme olmaksızın üçüncü ülkelere de satılabilmektedir.

Son hükümet kararnamesi ile SEB'lerde petrol, alkollü içecek ve tütün mamullerinin üretimi ve satışı yasaklanmıştır. SEB'ler Kırgızistan'daki diğer bölgelerden çok daha fazla yabancı yatırımcı çekmiştir. Bununla birlikte bu bölgelerdeki yabancı yatırım yeterli düzeyde değildir ve bu nedenle devlet tarafından serbest bölgelerde bazı teşvikler uygulanmaktadır. Bu teşviklerden başlıcaları şunlardır :

- Bazı vergilerden, gümrüklerden ve tüm faaliyet sürecindeki ödemelerden muafiyet.
- SEB'de üretilerek ihraç edilen, SEB'e ithal edilen ve re-eksport yapılan malların gümrük vergisinden muafiyet.
- İhraç malları için kotasyon ve izin işleminden muafiyet.
- Basitleştirilmiş gümrük prosedürleri.
- Basitleştirilmiş kayıt prosedürleri.
- Hizmet sağlayan kuruluşlara doğrudan ulaşım.
- İthal edilen sermaye malları için gümrük muafiyeti.
- Ham madde ve parçalar için gümrük muafiyeti.
- İhtiyaç kalmadığında ekipmanların bedelsiz ihracı.

TÜRKİYE - KIRGIZİSTAN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

A. TÜRKİYE VE KIRGIZİSTAN ARASINDA İMZALANAN EKONOMİK VE TİCARİ NİTELİKLİ ANLAŞMALAR

İki ülke arasındaki ilk anlaşma 23 Aralık 1991 tarihinde imzalanan "Ekonomik ve Ticari İşbirliğine Dair Protokol" olmuştur. Türkiye ve Kırgızistan arasında 28 Nisan 1992'de Bişkek'te imzalanan "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma" ise 31 Ekim 1996'da yürürlüğe girmiştir.

Türkiye ile Kırgızistan arasında "Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması" 2 Temmuz 1999 tarihinde Ankara'da imzalanmış 20 Aralık 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu I. Dönem Toplantısı Protokolü, 14 Ekim 1997 tarihinde imzalanmıştır. KEK II. Dönem Toplantısı Protokolü, 13 Nisan 2001, KEK III. Dönem Toplantısı Protokolü ise 14 Mayıs 2003 tarihinde imzalanmıştır.

B. TİCARET

Kırgızistan ile 1992 yılında 3.2 milyon dolar olan ticaret hacmimiz, 1997 yılında 57.1 milyon dolar ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Türkiye'nin Kırgızistan Cumhuriyeti'ne ihracatı 1995-1997 yılları arasında artış eğilimi göstermiştir. Kırgızistan'a ihracatımızda 1998 yılı Ağustos ayında Rusya Federasyonu'nda yaşanan ekonomik ve finansal krizin olumsuz etkileri sebebiyle 1998 yılından itibaren ciddi daralma gözlenmiştir.

YILLAR İTİBARIYLA TÜRKİYE-KIRGIZİSTAN TİCARETİ (milyon dolar)

Yıllar	İhracat (X)	İthalat (M)	X/M	Denge	Hacim
1997	49.580	7.556	6.56	42.024	57.136
1998	41.514	6.771	6.13	34.743	48.289
1999	23.198	2.779	8.35	20.419	25.977
2000	20.572	2.349	8.76	18.223	22.921
2001	17.350	6.307	2.75	11.043	23.657
2002	23.685	15.749	1.50	7.936	39.434
2003	40.158	10.578	3.79	29.580	50.736
2004	72.754	13.097	5.56	59.657	85.851

Kaynak: DİE

MADDELER İTİBARIYLA TÜRKİYE-KIRGIZİSTAN DIŞ TİCARETİ (2003)

TÜRKİYE'NİN İHRACATI			TÜRKİYE'NİN İTHALATI		
FASILLAR	TUTAR (\$)	%	FASILLAR	TUTAR (\$)	%
Halılar	11,219,592	27.9	Yenilen Sebzeler	3,264,826	30.9
Plastikler	3,315,107	8.3	Ham Postlar	2,319,170	21.9
Özel Dokunmuş Mensucat	3,074,506	7.7	Yenilen Meyvalar	1,976,045	18.7
Elektrikli Makinalar	2,174,745	5.4	Kazanlar ve Makinalar	819,547	7.7
Sabunlar	1,789,553	4.5	Pamuk	680,370	6.4
Kazanlar ve Makinalar	1,709,434	4.3	Diğer Hayvansal Ürünler	435,971	4.1
Şeker ve Şeker Ürünleri	1,703,292	4.2	İpek	202,558	1.9
Demir Çelik Eşya	1,449,735	3.6	Adi Metallerden Aletler	201,417	1.9
Kağıt Karton	1,418,203	3.5	Sentetik Suni Devamsız Lifler	195,559	1.8
Kakao ve Kakao Müsth.	1,239,222	3.1	Otomotiv ve Yan Sanayi	149,857	1.4
Diğer	11,064,691	27.6	Diğer	332,588	3.1
TÖPLAM	40,158,080	100.0	TÖPLAM	10,577,908	100.0

Kaynak: DİE

Söz konusu daralma 2001 yılında sona ermiş ve 2002 yılında Türkiye'nin Kırgızistan ile olan ticareti süratle çıkışa geçmiştir. İhracatımız bu dönemde 2001 senesine oranla yüzde 36.5, ithalatımız ise yüzde 149.7 oranında artmıştır. 2003 yılında ise ihracattaki artış hız kazanırken, ithalat ise azalmıştır. İhracattaki artış yüzde 69.6 artış olarak gerçekleşmiş, ithalat yüzde 32.9 oranında azalmıştır. 2003 yılında Türkiye'nin Kırgızistan'a halı ve plastik ürünler ihracatında büyük bir artış söz konusudur. Bu artış 2004 yılında hız kazanmış ve Türkiye'nin Kırgızistan'a ihracatı bir önceki yıla göre yüzde 78'lik bir artış göstermiştir.

C. YATIRIM İLİŞKİLERİ

Kırgızistan'daki Türk yatırımları otelcilik, gıda ve içecek üretimi, bankacılık, mobilya, çay paketlenme, plastik, eğitim ve inşaat malzemeleri üretimi gibi çok çeşitli alanlardadır. Türkiye'de ise Kırgızistan sermayeli 6 firma kayıtlıdır. Bu firmaların toplam sermayesi 345 bin dolardır ve bunun içerisinde yabancı sermaye payı yüzde 74.17'dir.

Sistem Mühendislik, Bişkek'te inşaatını 1995'te tamamladığı 4 yıldızlı Hotel Bişkek Pınara için aynı zamanda yatırım da yapmış ve otelin yüzde 50 ortağı olmuştur. Firma, şu anda oteli Kırgız ortağı ile birlikte işletmektedir.

Demir Kırgız International Bank (DKIB), Kırgızistan'ın en büyük üç bankasından biri olup, aynı zamanda ülkedeki ilk uluslararası ticari banka olma özelliğini taşımaktadır. 1997 yılında bankacılık lisansını alan DKIB'nin ödenmiş sermayesi 3 milyar dolar olup, hissedarları yüzde 70 ile Tasarruf Mevduatları Sigorta Fonu (Türkiye), yüzde 15 ile Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ve yine yüzde 15 ile Uluslararası Finans Kurumu'dur (IFC).

Coca-Cola Bışkek, Anadolu Grubu'nun yüzde 90 hissesine sahip olduğu bir ortak teşebbüsüdür. Diğer ortak ise Coca-Cola Corporation'dır. Üretim ve şişelemenin yanısıra firma iki dağıtım merkezi aracılığıyla doğrudan dağıtım da yapabilmektedir. 233 perakende satış noktasında ürünlerini sunan firmanın Bışkek'teki fabrikası yılda 39 milyon tonluk üretim kapasitesine sahiptir.

Çay üretimi ve paketlemesi konusunda faaliyet gösteren Beta Grubu, Orta Asya cumhuriyetlerinde önemli pazar payına sahiptir. Grup, Kırgızistan'daki ilk yatırımını Bışkek'te faaliyete geçirdiği paketleme tesisleri ile yapmıştır. 2000 yılında ise Beta Grubu, "Beta Store" isimli bir alışveriş merkezi ve "Beta Gourmet" adında bir lokanta ile yatırımlarını çeşitlendirmiştir.

Plaskap firması 1998 yılında Bışkek'te hizmete sokmuş olduğu fabrikada karbonatlı ve karbonatsız içecek şişeleri için plastik kapak üretmektedir.

Kırgızistan'daki diğer Türk yatırımları arasında Çelebi İnşaat'ın PVC ürünleri üretimi ve Burç Ltd.'nin et ürünleri işleme tesisleri sayılabilir.

D. MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ

Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerine göre 2004 yılının başı itibariyle Kırgızistan'da 13 Türk müteahhitlik firması toplam 330.6 milyon dolar değerinde 19 proje tamamlamışlardır. En yüksek iş hacmine sahip firmalar arasında Enka, Entes, Sistem, Üçgen ve Garanti Koza sayılabilir.

Türk firmalarının gerçekleştirdiği önemli projelere örnek olarak Manas Enternasyonal Havaalanı, Bışkek Coca-Cola Fabrikası, Hotel Bışkek Pınara ve Bışkek-Oş Karayolu rehabilitasyon projesi gösterilebilir.

E. TÜRK EXİMBANK KREDİLERİ

Haziran 1993'te Türk Eximbank ve Kırgız Cumhuriyeti Merkez Bankası arasında 75 milyon dolarlık bir kredi anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu kredinin 28.73 milyon dolarlık kısmı mal ihracatı, 46,28 milyon dolarlık kısmı ise proje kredisi olarak belirlenmiştir. Daha sonra yapılan değişiklik ile toplam kredi miktarı azaltılmış ve proje kısmı 12.37 milyon dolara, ihracat kredisi ise 35.76 milyon dolara indirilmiştir.

Bu kredi çerçevesinde bugüne kadar finansmanı sağlanan projeler şunlardır: bir otel, bir trafo merkezi inşası, zirai ilaçlar, kürk fabrikası için kimyasal madde, mobilya fabrikası makinaları, ekmek fırınları, telekomünikasyon sistemleri, otobüs, minibüs, araba ve haberleşme cihazları ihracatıdır.

Türkiye tarafından ayrıca Kırgız Cumhuriyeti'ne 1993 yılında 10.8 milyon dolarlık buğday kredisi kullanılmıştır.

Kırgızistan'a yapılan ihracat, İhracat Kredi Sigortası programları çerçevesinde de desteklenmektedir.

Türk Eximbank'ın verdiği bilgiye göre, Kırgızistan'ın tüm Türk Cumhuriyetleri'ne açılan krediler içinde almış olduğu pay yüzde 7'dir. Bu oran Özbekistan için yüzde 33, Azerbaycan için yüzde 23, Kazakistan için yüzde 22 ve Türkmenistan için yüzde 15'tir.

Bugüne kadar dört defa kredi borç ertelenmesi yapılmıştır. Haziran 1995'te yapılan birinci borç erteleme anlaşmasından sonra Eylül 1996'da ve Aralık 1998'de borç erteleme anlaşmaları yapılmıştır. En son olarak 2001 yılında bir borç erteleme anlaşması yapılmıştır. Ancak, Kırgızistan'ın Paris Kulübü'ne gitmesi ve dış borçlarının yeniden şekillendirilmesi sebebiyle bu borç erteleme anlaşması işlevini yitirmiştir.

TÜRK - KIRGIZ İŞ KONSEYİ HAKKINDA BİLGİ

Türk - Kırgız İş Konseyi, 25 Aralık 1991 tarihinde Türk - Avrasya İş Konseyleri çerçevesinde kurulmuştur. Türk tarafının üye sayısı 191'dir. İş Konseyi'nin Türk tarafı Başkanı Cemil Özgür Müessesesi Genel Müdürü Cem Özgür'dür. İş Konseyi'nin karşı kanat başkanı ise Kırgızistan Başbakan Yardımcısı ve Cumhurbaşkanlığı Yabancı Yatırımlar Özel Temsilcisi Comart Otorbayev'dir.

Mayıs 1992'de 48 DEİK üyesi ve ATFC üyesi 32 Amerikan işadamı Kırgızistan'ı ziyaret etmiş; ayrıca benzer bir şekilde Nisan 1993'te 38 Türk ve KEIDANREN üyesi 48 Japon işadamı Kırgızistan'a ziyarette bulunmuştur. Amerikalı ve Japon işadamları ile yapılan ortak seyahatlerde Kırgızistan'da üçlü işbirliği modelleri araştırılmıştır.

13 Temmuz 1995'te karşı kanat direktörü ve Kırgızistan Devlet Mülkiyet Fonu Başkan Yardımcısı Karim Urazbayev ile DEİK'te toplantı yapılmış ve İş Konseyi'nin çalışma programı tespit edilmiştir.

Dönemin Başbakanı Tansu Çiller'in 14 - 18 Ağustos 1995 tarihleri arasında Kırgızistan'a yaptığı ziyarete İş Konseyi üyesi 37 işadamı katılmıştır.

13 - 16 Kasım 1995 tarihleri arasında Bişkek'te İş Konseyinin Ortak Toplantısı yapılmıştır. Toplantı sırasında Türk işadamları Başbakan Apas Cumagulov ve Başbakan Birinci Yardımcısı Nikolay Tagayev tarafından kabul edilmiş, Kırgızistan Mülkiyet Fonunda toplantı yapılmış ve daha sonra iki ülke firmaları arasında ikili görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

7 Haziran 1996'da Habitat II Konferansı vesilesiyle ülkemizde bulunan Kırgızistan Bayındırlık Bakanı Moiseyev ve İş Konseyine üye 14 Türk işadamlarının katılımıyla bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda inşaat alanındaki işbirliği imkanları, Kırgızistan'daki yatırım ortamı ve Türk firmalarının Kırgızistan'daki sorunları ele alınmıştır.

17 Haziran 1996 tarihinde ise Kırgızistan Başbakanı Apas Cumagulov onuruna bir çalışma yemeği düzenlenmiştir.

Cumhurbaşkanı Askar Akayev'in Ekim 1997'de Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında Ankara'da İş Konseyi toplantısı yapılmıştır.

Dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın Kırgızistan'a 14 - 15 Nisan 1998 tarihlerinde yaptığı ziyaret vesilesiyle Türk - Kırgız İş Konseyi Bişkek'te iki ülke işadamları arasında yapılan ikili görüşmelerin ardından iki ülke Başbakanlarının da katıldığı bir İş Konseyi toplantısı düzenlenmiştir.

30 Ekim 1998 tarihinde ülkemizde resmi bir ziyarette bulunan Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev ile dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz arasında yapılan görüşmelere o dönem Türk - Kırgız İş Konseyi Başkanlığı görevinde bulunan Turgut Gür de katılmıştır. Ayrıca, Türk - Kırgız İş Konseyi Başkanı heyette yer alan İş Konseyi Kırgız tarafı Başkanı ve Oş Bölgesi Valisi Sn. A.Muraliyev ile görüşme yapmıştır.

13 Kasım 1998 tarihinde Dokuzuncu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Kırgızistan'a düzenlediği resmi ziyarete Türk - Kırgız İş Konseyi üyelerinin katılımı olmuştur. Aynı gün Bişkek'te iki ülke Cumhurbaşkanının onurlandırdığı bir İş Konseyi toplantısı düzenlenmiştir. Heyet Cumhurbaşkanı Askar Akayev, Başbakan Amangeldi Muraliyev, Başbakan Yardımcısı Boris Silayev ve diğer üst düzey Kırgız yetkililer tarafından kabul edilmiştir.

8 – 12 Haziran 1999'da İş Konseyi Başkanı Turgut Gür'ün başkanlığında 15 işadamından oluşan bir heyet, ikili işbirliği imkanlarını incelemek ve Cumhurbaşkanı Askar Akayev'in Türkiye ziyaretinin ön hazırlıklarını görüşmek üzere Bişkek'i ziyaret etmiştir.

Türk - Kırgız İş Konseyi tarafından 2 Temmuz 1999 tarihinde, Ankara'da, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev ile Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in iştirak ettiği bir toplantı düzenlenmiştir. Üst düzey yetkililerin yanısıra toplantıya 31 Kırgız ve 70 Türk işadamı katılmıştır.

Türk-Kırgız İş Konseyi, Türk - İngiliz İş Konseyi'nin 13 Eylül 2000'de Londra'da düzenlediği "Türkiye Sermaye Piyasaları ve Yatırım Semineri" çerçevesinde Kırgızistan'da Özelleştirme ve Yatırım Finansmanı" oturumunu düzenlemiştir. Kırgızistan Devlet Mülkiyet Fonu Başkanı, Kırgızistan Londra Büyükelçisi, EBRD temsilcisinin birer konuşma ile katıldıkları bu seminere 30'a yakın işadamı iştirak etmiştir.

10 – 13 Nisan 2001 tarihleri arasında Bişkek'te gerçekleştirilen Türkiye – Kırgızistan II. Dönem Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı'na katılan dönemin Devlet Bakanı Abdülhaluk Mehmet Çay başkanlığındaki Türk resmi heyetine Türk - Kırgız İş Konseyi üyesi 14 firma temsilcisi eşlik etmiştir.

19-22 Şubat 2002 tarihlerinde Türkiye'yi ziyaret eden Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev ve beraberindeki bürokrat ve iş adamlarından oluşan heyetle 21 Şubat'ta İstanbul'da bir toplantı yapılmıştır. Devlet Bakanı Reşat Doğru, T.C. Bişkek Büyükelçisi Muzaffer Eröktem, Dışişleri Bakanlığı Protokol Dairesi Genel Müdürü Doğan Akdur, Türk-Kırgız İş Konseyi Başkanı Polat Serdengeçti ve Türk-Rus İş Konseyi Başkanı Turgut Gür'ün de katıldığı toplantıya 28 Türk firmasını temsilen 33 işadamı iştirak etmiştir. Bu faaliyet çerçevesinde Türk - Kırgız İş Konseyi Ortak Toplantısı da gerçekleştirilmiştir.

14 Ekim 2002 tarihinde Türk-Kırgız İş Konseyi Yönetim Kurulu Üyeleri, Cumhurbaşkanı Askar Akayev ile İstanbul'da bir toplantı gerçekleştirmişlerdir.

Türk-Kırgız İş Konseyi Başkanı Cem Özgür, 6 – 8 Kasım 2002 tarihleri arasında Kırgızistan Cumhuriyeti'nin başkenti Bişkek'te temaslarda bulunmuştur. Başta karşı kanat başkanı ve Başbakan Yardımcısı Comart Otorbayev olmak üzere birçok bürokratla görüşmelerin yapıldığı bu ziyarete Kırgız yetkililerin dışında T.C. Bişkek Büyükelçisi Muzaffer Eröktem ve Kırgızistan'da faaliyet gösteren Türk firmalarının temsilcileri de katılmıştır.

19 Aralık 2002 tarihinde İstanbul'da Kırgızistan Cumhuriyeti Yasama Meclisi Başkanı Abdygani Erkebayer başkanlığındaki parlamenter heyeti ile bir toplantı gerçekleştirilmiş ve bu toplantıya Türk-Avrasya İş Konseyleri Başkanı Tuğrul Erkin ve Türk-Kırgız İş Konseyi Başkanı Cem Özgür de katılmıştır.

İstanbul'da 8 Mart 2003 tarihinde Kırgızistan Dışişleri Bakanı Askar Aytmatov'un katılımı ile bir çalışma yemeği yapılmıştır.

15 Mayıs 2003 tarihinde Türk-Kırgız İş Konseyi toplantısı, Kırgız Cumhuriyeti Başbakanı Nikolay Tanayev'in de katılımıyla İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Kırgız heyetinde Başbakan Tanayev'in yanısıra Kırgız Cumhuriyeti Devlet Mülkiyet Dairesi ve Doğrudan Yatırımları Çekme Devlet Kurulu Başkanı R.Jeenbekov, Kırgız Cumhuriyeti Dış Ticaret ve Sanayi Bakanı S.Djienbekov, Kırgız Cumhuriyeti Çevre ve Olağanüstü Durumlar Bakanı C.Chyrmashev ve diğer yüksek düzeyde Kırgız bürokratlar da yer almıştır.

11 Eylül 2003 tarihinde Türk – Kırgız İş Konseyi tarafından Kırgızistan Başbakan Yardımcısı Comart Otorbayev'i Türk iş dünyası ile bir araya getirmek ve iki ülke arasındaki işbirliği imkanlarını ele almak amacıyla İstanbul'da bir çalışma yemeği gerçekleştirilmiştir.

Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kırgızistan ve Tacikistan'a yaptığı resmi ziyaret çerçevesinde aralarında TOBB ve DEİK Yönetim Kurulu Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu, Türk – Avrasya İş

Konseyleri Başkanı Tuğrul Erkin, Türk – Kırgız İş Konseyi Başkanı Cem Özgür, Türk – Tacik İş Konseyi Başkanı Ahmet Şahap Ünlü'nün de bulunduğu 105 kişilik işadamları heyeti 21-22 Ekim 2003 tarihlerinde Bişkek'te temaslarda bulunmuştur.

Türk-Kırgız İş Konseyi Ortak Toplantısı, 2005 yılının Kasım ayında Bişkek'te yapılacaktır.

TOBB Plaza Talatpaşa cad. No:3 Kat:5 34394 Gültepe Levent İstanbul
Telefon: 0 212 339 50 00 (pbx) Faks: 0 212 270 30 92
0 212 270 41 90 (pbx)
E-mail: info@deik.org.tr Web: www.deik.org.tr

Yönetim Kurulu Başkanı: M. Rifat Hisarcıklıoğlu
İcra Kurulu Başkanı: Rona Yırcalı
Direktör: Çiğdem Tüzün

KURUCULAR

TOBB Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği / **TİSK** Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu / **TZOB** Türkiye Ziraat Odaları Birliği
/ **TÜSİAD** Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği / **YASED** Yabancı Sermaye Derneği / **TMB** Türkiye Mühendisler Birliği /
İKV İktisadi Kalkınma Vakfı / **TİM** Türkiye İhracatçılar Meclisi / **TURKTRADE** Türkiye Dış Ticaret Derneği